

Från kriminell livsstil till accepterad samhällsmedborgare

En kvalitativ intervjustudie

av hinder och möjligheter i återintegrering av ex-kriminella i samhället

KRIS, Unga KRIS, Frivården

Fatime Bilalli
Malin Johansson

ABSTRACT

Vår frågeställning ska ge svar på *vilka hinder och möjligheter möter de före detta kriminella när de ska återintegreras i ett konsumtionssamhälle?* Vi har intervjuat före detta kriminella som är medlemmar i organisationen KRIS och Unga KRIS utifrån syftet, att skapa kunskap och förståelse kring vad som krävs av före detta kriminella att skapa sig en livsstil som accepteras av samhället. Vi har även intervjuat Frivården som går ut på att fånga personalens syn på arbetet, hur dem arbetar för att underlätta frigivningen för de intagna samt skapa en förståelse kring deras tankar angående huruvida det faktiskt går att skapa en ny identitet. Studiens resultat presenteras i fyra teman som myndigheter, sociala relationer, identitet och livsstil samt respekt. Det gav bland annat följande resultat: respondenterna måste genomgå en förändring, ifrån en kriminell livsstil, till en livsstil som anses accepterad av samhället. Först ska myndigheterna ge den rätta hjälpen och skapa en bra relation med den före detta kriminella, den före detta kriminella ska bryta med sina gamla kompisar och skapa sig nya sociala relationer, det vill säga umgås med rätt personer. Att skapa en livsstil som inte innehåller någon kriminalitet utan skaffa struktur i form av bostad, jobb, körkort och även respekt genom att göra gott tillbaka till samhället. Då kommer den före detta kriminella få känslan av att räknas igen och bli accepterad. Analysen av materialet gjordes utifrån hinder och möjligheter med hjälp av tankar ifrån teoretikerna Zygmunt Bauman, Norbert Elias samt Ervin Goffman. Bauman talar om de konsumtionskrav som finns i samhället, följs inte dessa krav blir man som Goffman beskriver stigmatiserad till en viss status. Denna status presenteras som Elias talar om Etablerade och Outsiders. Att inte känna en tillhörighet till samhället i helhet, utan vara medlem i en viss grupp. Som före detta kriminell blir då det en svårighet att bryta sig ur och förändra denna stigmatisering.

Nyckelord: *Före detta kriminell, Respekt, sociala relationer, KRIS, Unga KRIS, Frivården, Normer, Identitet och livsstil*

FÖRORD

Vi valde att undersöka vilka hinder och möjligheter de före detta kriminella möter när de ska återintegreras i ett konsumtionssamhälle. Ämnet valde vi eftersom det kändes aktuellt, då många kriminella inte får den hjälp dem behöver för att bryta sin livsstil och undvika återfall. Vårt arbete skulle förhoppningsvis kunna vara en inspirationskälla och visa på ett resultat om att det faktiskt går att förändra sin livsstil och bli accepterad i samhället. Vår önskan var att även andra som läser denna uppsats ska kunna skapa sig en ny insikt med förändrade tankar och värderingar.

Vi vill tacka alla våra respondenter inom KRIS i x-stad, Unga KRIS i x-stad och Frivården i x-stad för deras deltagande i vårt arbete. De har varit mycket hjälpsamma, flexibla och smidiga att intervjua. Dem har haft betydelse för att vårt arbete har fungerat utan några större hinder. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Christopher som har varit ett stort stöd under arbetets gång.

INLEDNING	2
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte	2
1.3 Frågeställning	2
1.4 Disposition	2
BAKGRUND	3
2.1 Frivården	3
2.2 KRIS	3
2.3 Unga KRIS	4
2.4 BRÅ	4
2.5 Förklaring av begrepp	4
2.6 Tidigare Forskning	5
2.6.1 Rapport 1	5
2.6.2 Rapport 2	
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	6
3.1 Bauman	6
3.2 Elias	7
3.3 Goffman	8
METOD	9
4.1 Hermeneutik	9
4.2 Förförståelse	9
4.3 Beskrivning och motivering av metod	10
4.3.1 Kvalitativa intervjuer	10
4.3.2 Surveyundersökning	10
4.3.3 Semistrukturerade intervjuer	10
4.3.4 Gruppvintervju och personligintervju	11
4.4 Urval	11
4.5 Procedur	12
4.6 Validitet och reliabilitet	13
4.7 Etiska överväganden	13
RESULTAT	14
5.1 FRIVÅRDEN	14
5.1.1 Myndighet	14
5.1.2 Identitet och livsstil	15
5.1.3 Sociala relationer	16
5.1.4 Respekt	16
5.2 KRIS och Unga KRIS	16
5.2.1 Myndighet	16
5.2.2 Identitet och Livsstil	17
5.2.3 Sociala relationer	18
5.2.4 Respekt	19
ANALYS	20
6.1 Analys av resultat utifrån teorier, hinder och möjligheter	20
6.2 Hinder	20
6.2.1 Bauman	20
6.2.2 Elias	21
6.2.3 Goffman	22
6.3 Möjligheter	22
6.3.1 Bauman	22
6.3.2 Elias	23
6.3.3 Goffman	24
DISKUSSION	25
KÄLLFÖRTECKNING	28
BILAGA 1	30
BILAGA 2	31

”Mitt liv som kriminell var som en enda stor misär och katastrof där det inte fanns gränser eller medmänsklighet, många människor skadades på grund av mina gärningar som jag har gjort” ur intervju med KRIS.

INLEDNING

Sverige är ett rättssamhälle vars människors liv styrs av lagar, som bestämmer vad de får och inte får göra. Landets lagar styr inte bara människans liv utan lagar försvarar även människorna, om man bryter mot lagen kan andra människor drabbas av gärningen, därför är det så viktig att människorna följer lagen.

De människor som inte har varit på rätt sida lagen och vill bli accepterade i samhället, får det svårt. För att kunna lyckas med denna förändring måste de ställa hårda krav på dig själv och din omgivning. Det kan handla om förändringar i bland annat ekonomi, bostad, vänner och sysselsättning men också en förändring av samhällets fördomar och normer. Fungerar vården, samhället och andra hjälpinsatser för att hjälpa före detta kriminella ur det livsstil de tidigare haft?

Det som ligger till grund för vårt ämnesval är intresset för sociologiska frågeställningar angående individens utsatthet i samhället och vad samhället i sin tur kan bidra med för att leda individen ur en kriminell livsstil. Vi anser att det är många som faller tillbaka i det kriminella beteendet som även beskrivs i KRIS medlemstidning, Vägen Ut. Där tydliggörs det att 50 procent av de som suttit i fängelse som återfaller till ett kriminellt beteende och att det är 20 000 brottslingar som står för 70 procent av brotten (Beun 2005:9). Dessa siffror visar att det existerar ett problem med återintegrering i samhället av före detta kriminella.

1.1 Problemformulering

Durkheim talar om civil lagstiftning i det moderna samhället. Han menar att straffen i det moderna samhället syftar till att återintegrera den före detta kriminella, så att han eller hon börjar samarbeta med andra. Durkheim menar att rättssystemet formas och skapar ett bra samarbete i det moderna samhället. Det utifrån arbetsdelning som i sin tur skapas av samhällsstrukturer och ett kollektivt medvetande (Boglund 2009:215). Durkheim resonerar angående vikten av rättvisa i arbetsdelningen och rättvisa i rättsäkerhet för att skapa ett jämlikt modernt samhället. Detta skapar en gemenskap och samarbete där alla respekterar

varandra och präglas av organisk solidaritet där man lever efter det moderna samhällets regler

och normer (Boglund 2009:223).

En förändring har gjorts ifrån det moderna samhället till ett konsumtionssamhälle. Den teoretiker som vi främst tycker stämmer överens med vår tematik anser vi är Bauman som talar om konsumtionskultur. Det handlar om en strävan att uppfylla de konsumtionskrav som ställs på människan som konsument. För att kunna uppnå konsumtionskraven krävs kapital. Det skapas bland annat utifrån arbete, studier och digitala nätverk, det vill säga hur vi konsumerar med varandra. Uppnås inte dessa konsumtionskrav ses man som en otillräcklig konsument (Bauman 2008:63-65). Denna otillräckliga konsument kan ses som fattig och inneha känslor som bland annat skuld, skam och vrede som i sin tur kan utlösa kriminella handlingar (Bauman 1999: 59).

Vi ser även en annan sociologisk problematik med integrering av kriminella i ett konsumtionssamhälle. Det handlar bland annat om diskriminering som sker på både individuellt plan såväl som samhälleligt plan. Diskriminering beskrivs med hjälp av olika förklaringsmodeller beroende på sammanhang. I sociologin används det för att beskriva särbehandling av olika fenomen i grupp och på samhällsnivå (www.ne.se). Särbehandling kan leda till att människor inte behandlas lika och därför inte får delta i samhället på lika villkor. Konsekvenserna av denna diskriminering kan också leda till svåra personliga problem i form av låg självkänsla, begränsade möjligheter till självutveckling, men också en isolerande effekt (www.diskriminering.se).

Även Bauman talar om särbehandling, fast i en annan form. Han menar att leva i ett samhälle har handlat och handlar fortfarande om människolivets betydelse att vara överens och respektera varandra. I ett konsumtionssamhälle finns det inte längre en förenad livsbeskrivning, den har istället bytts ut av episoder. Samhället definieras av korta episoder som hela tiden förändras och påverkar människans levnadsvillkor, detta i form av bland annat yrke, färdigheter, livspartner, hälsa, normer och värderingar (Bauman 2002:10).

Bauman talar även om fattigdomens koppling till brottslighet. Han menar på att brottsligheten ökar samt gör det lättare för de fattiga att ta del av denna kriminella livsstil. I dessa scenarier är det begreppet moral som är kärnan. Moral handlar om känslor och ansvar för välbefinnande för andra människor. Bauman menar att kriminalisering av fattigdomen utrotar den moraliska förståelsen. Därför är det viktigt menar Bauman att försöka ge de fattiga en moralisk -och värdig mening med livet som att till exempel vara delaktig i arbetslivet. Bauman anser att detta sätt kanske inte lönar sig i produktivitet men är ändå relevant för moraliska känslor, som man är skyldig att visa andra människor för gemenskapen i samhället (Bauman 2002:114-115).

Frågor vi ställer oss är om våra fördomar angående människors attityder, exempelvis: *en gång kriminell alltid kriminell*, kan förändras? Vill vi integrera de stämplade kriminella in i denna livsstil ännu en gång? Vad behövs för att förändra åsikterna och skapa en accepterad bild angående kriminella? Det är frågor som vi ska ta reda på i detta arbete.

1.2 Syfte

Syftet med vår uppsats är att skapa en ökad förståelse för den process genom vilken en kriminell person kan bli en accepterad medborgare i ett konsumtionssamhälle. Vi anser att det finns många teorier och förklaringar till varför man blir kriminell, men hur man bryter en kriminell livsstil tror vi att samhället inte har så mycket kunskap om. Vi tror därför att fokus bör läggas på arbetet efter frigivning. Att fokusera på lösning istället för problem. Vi har därför valt att studera före detta kriminella som är medlemmar i organisationen KRIS och Unga KRIS samt myndigheten Frivården.

1.3 Frågeställning

Utifrån vårt syfte och problemformulering har vi formulerat vår frågeställning som lyder följande;

- *Vilka hinder och möjligheter möter de före detta kriminella när de ska återintegreras i ett konsumtionssamhälle?*

1.4 Disposition

Uppsatsens disposition börjar med ett inledande kapitel där vi presenterar vad vår studie ska handla om, det vill säga vilka hinder och möjligheter möter de före detta kriminella när de ska återintegreras i ett konsumtionssamhälle, samt där problemformulering, och syfte behandlas. Därefter följer ett kapitel som redogör bakgrundsdelens då vi tar upp rapporter från Brottsförebyggande rådet som rör perioden 1998 och 2000. Rapporten i BRÅ tyder på ett ökat behov av samarbete mellan myndigheter i förhållande till frigivning samt att frigivna från landets fängelser ska på bästa sätt anpassas till samhället. I bakgrundsdelens tar vi även upp Bättre Frigivning som tyder på att finna nya vägar till arbetslivet för kriminella och före detta intagna. Därefter följer ett kapitel som redogör för tidigare forskning som består av en rapport som behandlar vårt problemområde. I teoridelen beskriver vi de teorier som vi anser är relevant för vår studie. Dessa är tagna ur Ervin Goffman som talar om begreppen Stigma och Etablerade och outsiders av Norbert Elias, vi har även använt oss av Zygmunt Baumans teori angående konsumtionssamhället. Därefter redogör vi för vår metod som innehåller

redogörelser för den kvalitativa metoden, intervjuer, analys och diskussion om urval. Sedan tar vi upp etiska ställningar, vårt genomförande och slutligen kommer vi därefter att redovisa uppsatsens resultat genom att redogöra för de intervjuer vi genomfört, vidare kommer vi att analysera resultatet utifrån teori. Uppsatsen avslutas med en slutdiskussion.

BAKGRUND

Vi kommer till en början att presentera en förklaring till hur Frivården, KRIS och Unga KRIS arbetar. Vi kommer även att presentera en rapport ifrån Brottsförebyggande rådet som rör perioden 1998 och 2000. Därefter följer en kort beskrivning av begrepp som används mycket i arbetet. Tidigare forskning kommer också presenteras i form av två rapporter, Inför frigivningen och Efter Muck. Sist kommer en presentation av de tre teorier vi valt att använda oss av, det vill säga Zygmunt Bauman, Norbert Elias och Ervin Goffman.

2.1 Frivården

Frivården är den del av Kriminalvården som ansvarar för påföljder i frihet. Övervakning är en stor del av frivårdens arbete, övervakning sker både med de klienter som blir villkorligt frigivna från fängelse samt de som döms till skyddstillsyn. Frivården ansvarar också för intensivövervakning med elektronisk kontroll (fotboja). Många av de klienter som står under övervakning genomgår någon form av Kriminalvårdens behandlingsprogram. Målet med behandlingsprogrammen är att se till att klienten inte återfaller i brott samt underlätta för honom eller henne att komma tillbaka till ett normalt liv i samhället efter avtjänad påföljd/straff. En annan viktig arbetsuppgift för frivården är rådgivning och stöttning. I arbetet med klienterna samarbetar frivården med socialtjänst, beroendevård, psykiatri, arbetsförmedling, skola, domstolar, polis m.m. (www.kriminalvarden.se)

2.2 KRIS (Kriminellas revansch i samhället)

Organisationen KRIS har expanderat i många län i Sverige. KRIS är en kamratförening bestående av före detta kriminella eller missbrukare och står för: Hederlighet, Drogfrihet, Kamratskap och Solidaritet. Alla som arbetar på KRIS har en kriminell bakgrund. Det är också förutsättningen för att de ska få arbeta där. KRIS riktar sig till före detta kriminella eller missbrukare som bestämt sig att bryta med sitt gamla liv och försöka ta tillbaka en plats i samhället. Tanken är att efter frigivning hjälpa människor att skapa ett avstånd till kriminalitet och droger, då främst genom att erbjuda ett nytt hederligt och drogfritt socialt nätverk. Idealet för föreningen KRIS är att det ska fungera av sig själv med hjälp av medlemmarnas medverkan (www.kris.a.se).

2.3 Unga KRIS

Föreningen Unga KRIS riktar sig i första hand mot före detta kriminella och missbrukare, som har bestämt sig för att bryta med sitt gamla liv och vill försöka ta tillbaka sin plats i samhället. Unga KRIS arbetar med besöksverksamhet på kriminalvårdsanstalter och SIS institutioner där de har upplysning och motivationssamtal med de intagna och erbjuder bland annat muckhämtningar för fångar som vill förändra sina liv. De erbjuder också föreläsningar på företag, skolor och institutioner. På grund av erfarenheten kan dem som jobbar på Unga KRIS föreläsa samt berätta om ångest på häkten och anstalter, överdoser och oprovocerat våld med mera. Unga KRIS ska verka som en motpol till den drog- och kriminalitetsromantisering som finns. Unga KRIS har även ett stort kontaktnät till exempel arbetsförmedlingen, socialtjänsten, hyresvärdar samt arbetsgivare (www.ungakris.se).

2.4 BRÅ

I brottsförebyggande rådets syfte finns ett intresse av att frigivna från landets fängelser ska anpassas till samhället. I BRÅ-rapporten "Frigivning från Fängelse" tyder rapporten på ett ökat behov av samarbete mellan myndigheter i förhållande till frigivning. Författaren resonerar även angående hemkommunen, som ska bära ansvaret för att myndigheterna ska samarbeta till frigivning. Han menar att många av de frigivna utslussas till ett kaotiskt liv i samhället (BRÅ 1998:6). I rapporten "Från anstalt till livet i frihet" talar författaren om hur de frigivna bland annat oroar sig angående bostad (BRÅ 2000:20). I rapporten står det att minst en tredjedel av de frigivna var arbetslösa efter anstaltsvistelsen. En stor del av dem visade sig ha dålig ekonomi det vanligaste försörjningssättet är genom socialbidrag efter frigivning. Över två tredjedelar hade missbruksproblem av något slag och ungefär hälften hade en vänkrets som bestod av andra missbrukare eller kriminella (BRÅ 2000:20).

2.5 Förklaring av begrepp

- **Diskriminering:** Det handlar om särbehandling av individer och grupper. Det är ett undantag som bidrar till att alla människor inte behandlas lika. Diskriminering används oftast i negativ befattning och innebär en nackdel av något slag (www.ne.se).
- **Identitet:** Det är en så kallad självbild. En medvetenhet om sig själv skapad av sin egna unika jag. Det handlar om upplevelsen om att vara levande. Den framvisar även vem du är gentemot andra (www.ne.se).
- **Livsstil:** Är ett begrepp som uppkom med hjälp av Alfred Adler för att tydliggöra ett beteendemönster som var baserat på personliga egenskaper, motiv och värderingar (www.ne.se).

- **Sociala relationer:** Att vara social innebär att vara sällskaplig, samhällelig, samhällsbildande i en relation till andra. Det har även en betydelse för omsorg och omvårdnad. En relation handlar om ett förhållande till en eller flera händelser som oftast kan uppfattas som känslomässigt (www.ne.se).
- **Respekt:** Det är upplevd och hög värdering av en persons egenskaper. Det kan oftast handla om fruktan, ett ställningstagande eller uppträdande som innebär aktning (www.ne.se).
- **Kriminell:** Det är en handling som ses som straffbar, olaglig och brottslig (www.ne.se).
- **Återfall:** En person som tidigare begått ett brott begår ett brott igen (www.ne.se).

2.6 Tidigare Forskning

Vi har valt att använda oss av tidigare forskning i form av två arbeten. Det har vi gjort för att styrka vår forskning samt att öka tillförlitligheten för våra läsare.

2.6.1 Rapport 1: Inför frigivningen skriven av Birgitta Ryden- Lodi på Stockholms

Universitet

Utifrån tidigare forskning beskrivs det att 45 av 95 män som suttit i fängelse, nästan 50 procent hade en stor önskan om att sluta vara kriminella. En av dessa kommenterade: *Jag har försökt flera gånger, men denna gång ser det mörkare ut. Jag har varken bostad eller jobb. Så har det inte varit tidigare.* En annan person kommenterade om att sluta med kriminaliteten, *Kan jag överhuvudtaget sluta?* 30 procent av männen hade stark önskan om att sluta med kriminalitet. För många av de före detta kriminella är det friheten och tryggheten som lockar mest, att få vara ute i det fria och inte inlåst i fängelset. Dock är det en process för att bli socialt godkänd (Rapport sid 11). Många antyder att bostad, sambo, pension och en annan moral behövs. Några antydde att pengafrågan var ett problem och behövde därför ett välbetalt arbete, några ville utbilda sig och gå i pension eller skaffa sjukbidrag. 17 personer av dessa 95 ansåg sig ville ha någon form av behandling för att kunna förändra sin livsstil. 14 män ansåg sig inte tillräckligt sysselsatta och nio män ansåg sig behöva en helt ny bekantskapskrets, att även byta stad och bostadsområde (Rapport sid 14). Forskaren betonar även vikten av det sociala stödet som behövs för att bryta sig ur en kriminell livsstil, att känna sig accepterad och socialt aktiv. Därför behövs även en aktiv fritid, att finna ro i någon form av sysselsättning.

2.6.2 Rapport 2: Efter Muck skriven av Ann- Marie Begler och Stina Holmberg vid

Brottsförebyggande rådet.

Denna forskning har som syfte att undersöka hur kriminalvården arbetar med förberedelser inför villkorlig frigivning och med återanpassning efter frigivningen. Forskningen är baserad på en grupp med 95 kriminalvårdsklienter från en månad före villkorlig frigivning från anstalt till cirka sex månader efter frigivningen. I denna forskning ingår det i arbetet att skapa en behandlingsplan för varje klient och uppbokade uppföljningsmöten. De områden som forskningen grundade sig på är; arbete och utbildning, bostad, ekonomi, fritid, sociala relationer samt missbruk och hälsa.

Bostadssituationen var ett område som ifrån början inte var så bra. Då var det endast en femtedel inför frigivningen som hade egen bostad, för de andra klienterna var boendet oklart eller så var de bostadslösa. Sex månader efter frigivning tydliggjordes en förbättring och det var då 40procent som hade fått egen bostad, sju procent var bostadslösa och några bodde på vårdhem. De övriga klienterna hade någon form av boende.

Den sociala situationen beskriver vikten av att träffa nya vänner genom sysselsättning. Då har det något att göra och skapar nya vänner, vilket är viktigt för att avhålla sig ifrån en kriminell livsstil och inte kunna kontakta de ”gamla” vännerna.

Arbetsituationen var även där ett problem för klienterna. Många var missnöjda med sin sysselsättning innan frigivning. Den vanligaste försörjningen kom ifrån socialbidrag men en femtedel hade någon form av sysselsättning innan frigivning. Många klienter fortsatte sin kriminella livsstil efter frigivningen, troligen fanns där skulder som behövdes betalas tillbaka.

TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

3.1 Bauman

Vi har valt att använda oss av teoretikern Bauman, eftersom han talar om konsumtionssamhälle. Bauman beskriver övergången ifrån produktionssamhället till konsumtionssamhälle. Produktionssamhället innefattar ett industrikapitalistiskt samhälle där produktionen var mittpunkten som skapades av en massiv arbetskraft. I konsumtionssamhället stimulerar istället, efterfrågan att få det materiellt bra, och ökad produktivitet uppnås genom informationsteknologi, så att produktiviteten kan höjas utan behov av mera arbetskraft. Detta

skapar i konsumtionssamhället en strukturell arbetslöshet som bidrar till en ökad kriminalitet.

För att kunna uppnå kraven i konsumtionssamhället behövs bland annat studier och arbete. Är man arbetslös är det lättare att hamna inom den kriminella banan för att kunna ha det materiellt bra (Bauman 1999:10).

Zygmunt Bauman talar även om den moderna fattigdomen. Han menar att fattighet alltid kommer att finnas runt omkring oss, men vad det betyder att vara fattig beror på oss själva. ”*Det är en sak att vara fattig i ett samhälle av producenter och allmän sysselsättning; det är en helt annan sak att vara fattig i ett samhälle av konsumenter, där livsprojektet byggs kring konsumtionsval och inte kring arbete, yrkesfärdigheter eller sysselsättning*” (Bauman 1999:9). Bauman talar om att eftersträva en accepterad konsument i samhället, som innefattar studier, arbete, socialförmåga, kapital samt att forma och disciplinera människan till att lyda samhällets regler. Samhällets regler skapar en normalitet. Att arbeta är normalt, att få lön är normalt, att konsumera är normalt (Bauman 1999:13). Att konsumera handlar om att tillfredsställa behov och begär som på så vis också skapar identiteter, genom konsumtion skapas sociala identiteter, som påverkar hur människor integrerar med varandra (Bauman 1999:39-41). När normen i ett samhälle skapas, skapas också det onormala. Det skapas då en kamp om den psykiska överlevnaden som fortgår olika beroende på samhällets uppfattning om det normala för näring, kläder och bostad (Bauman 1999:60). Konsumtionssamhället menar Bauman skapar ett lyckligt liv. Bauman menar att samhället eftersträvar nya behov som människan ska tillfredsställa. Han menar då att livet aldrig blir tråkigt då det alltid finns någonting att eftersträva (Bauman 1999:61).

3.2 Elias

Norbert Elias teori angående *Etablerade och outsiders* tycker vi stämmer bra överens med vår problematik då likt med Baumans teori om konsumtions liv, sägs de etablerade vara dem med mycket kapital och inneha stora konsumtionsmöjligheter då de arbetar och har en högre social status. Tillskillnad från de etablerade ses outsidersgruppen som fattiga och saknar utbildning samt arbete. Detta gör då att de saknar möjligheter till att konsumera i den grad konsumtionssamhället kräver. I och med att vi valt att intervjua och studera det före detta kriminella som är medlemmar i föreningen Kris och inte själva föreningen som helhet tycker vi att Elias teori om Etablerade och Outsiders är relevant i vårt arbete.

Elias talar om ett samhälle kallat Winston Parva som var skapat av Charles Wilson. Detta samhälle var indelat i tre zoner, den äldre delen, den nyare delen och den nyaste delen. Inom

dessa zoner kunde vissa skillnader framvisas, detta främst i form av social sammanhållning.

Man kan säga att det var de högre etablerade bostadsområdet som ställdes emot nykomlingarna. Invånarna i det etablerade område bekräftade sin egen identitet genom utestängningen av de nyanlända i samhället, bland annat genom att utesluta dem från socialt umgänge. De nyanlända sågs som ett hot mot de etablerade normer, värderingar och levnadssätt som dittills präglade samhället. Det skapades en slags diskriminering, angående de normer, värderingar och levnadssätt som löd i varje samhälle. Diskrimineringen ledde till utestängande och stämpling, så kallat de "nya" bostadsområdet. De uteslöts ifrån socialt umgänge och förkastades av sin identitet. Elias menar på att de flesta kriminella personer kommer ifrån den samhällsgrupp som ansågs som outsiders (Elias 1999:96-98). I boken *Etablerade och outsiders* skriver Elias om att det inom varje grupp finns en moralisk hierarki, han menar på att vissa uppträder mera moraliskt och korrekt än andra, de följer samhällets normer, lagar och regler i större utsträckning. Deras beteende är konformt med samhällets krav på kultur och ordning. Denna moraliska differentiering är ett verktyg med vilket den etablerade gruppen söker upprätthålla maktskillnader. Detta innebär, menar Elias att den etablerat gruppen tillskriver outsidergruppen som "dåliga" karaktäristiska. (Norbert 1999: 12).

3.3 Goffman

För att skapa en djupare förståelse kring de hinder och möjligheter de före detta kriminella möter när de ska återintegrera i samhället använder vi oss av Ervin Goffman teori om begreppet *Stigma*. Begreppet Stigma skapades av de gamla grekerna för att visa på kroppsliga tecken som handlade om något kränkande i individens moraliska status. I dagens samhälle används begreppet för det mänskliga ödet som väcker obehag hos människan istället för kroppsliga tecken. Samhället kategoriserar människor i olika fack som baseras på fördomar och egenskaper. Goffman menar att den stämpel vi ger en annan människa kallas för virtuella (skenbara) sociala identitet tillskillnad mot den faktiska sociala identitet som handlar om de egenskaper människan istället bär med sig. De båda begreppen medför en stämpel för den enskilde som innebär ett stigma. Goffman förklarar tre olika stigmat som är kroppsliga missbildningar, personliga karaktärsdrag som symboliserar vilja och svaghet. Att olika livserfarenheter som exempelvis fängelse påverkar uppfattas i samhället. Den tredje typen av stigma är tribala stigmat det vill säga stambetingande, som innebär ras, nation och religion som överförs genom familjgenerationer (Goffman 2011:9). Stigmatisering innebär ett avvikande beteende ifrån det förväntade som samhället har för det normala. Det normala

menar Goffman är något välbekant, att det skapas välmenade reaktioner gentemot varandra i samhället, det vill säga vänliga bemötanden gentemot andra (Goffman 2011:12).

METOD

I metodavsnittet kommer vi att framföra vårt val av metod och urval. Dessutom kommer vi att framföra vår datainsamlingsmetod och vårt tillvägagångssätt, samt redovisa de etiska överväganden vi gjort.

4.1 Hermeneutik

Vi anser att hermeneutiken är det bästa redskapet och ansats som är lämpligast för att kunna lösa de frågor som vi vill ha svar på. Hermeneutiken talar om flera sätt att förstå världen. Det innebär att forskaren studerar världen utifrån aspekter och egen tolkning (Ödman 2007:14). Ödman resonerar i sin bok kring hermeneutikens mål, han menar då att hermeneutikens mål är att skapa förståelse för ett studieområde, genom att studera det i sitt meningssammanhang. Med utgångspunkt i detta kan man därefter belysa det som kommit fram, på detta viset så skapar man en större förståelse (Ödman 2007:48–49). Detta tolkar vi som att, när vi är i kontakt med våra respondenter är det viktigt att skapa en förståelse angående vad som anses betydelsefullt för deras livsstilsförändring, samt att skapa oss en djupare insikt för respondenterna genom att använda sig av deras resonemang som ett verktyg i vår forskning.

4.2 Förförståelse

Vår uppfattning och förståelse innan arbetets början var att vid frigivning ifrån fängelset skapas en framtidssyn om ett nytt liv utan kriminalitet. Vi trodde dock att vägen dit var svår, då både det sociala umgänget kan vara svårt att bryta sig ur samt att hitta en plats på rätt sida samhällsnormerna. Kan det vara så att våra uppfattningar och fördomar beror på samhällsnormer, att vi påverkas av andra människors beteenden samt våra egen erfarenheter. Gadamer beskriver i sin bok *Sanning och metod (1997)* att det är viktigt i den hermeneutiska forskningen att upplysa och förklara sin egen förförståelse som baserar sig i egna erfarenheter. Gadamer talar även om att det är våra traditioner som har påverkat våra erfarenheter men även att det är vi som påverkat traditionen. Det Gadamer menar är att de hermeneutiska reglerna talar om att man ska förstå det hela ur det enskilda och det enskilda ur det hela (Gadamer 1997: 18-19).

Vi ansåg att våra erfarenheter, fördomar och åsikter gjorde att vi stämplade människor i olika kategorier. Detta tankesätt trodde vi stämde väl överens med övriga samhället och skapade

därför grunden till vår forskning. Desto mer medvetna vi blev om vad människor tänker desto lättare blev det att medvetengöra nya förändringar till att skapa ett samhälle fördomsfritt.

4.3 Beskrivning och motivering av metod

För att skapa oss en förståelse för vårt ämnesval har vi valt att använda oss av en kvalitativ metod, med ett tillvägagångssätt som grundar sig på intervjuer. Den kvalitativa metoden har vi valt för att skapa en djupare förståelse kring vårt fenomen med hjälp av respondenternas egna tankar och åsikter istället för endast skriftlig fakta. Syftet med den kvalitativa metoden är att intervjuerna ska fånga en myndighetssyn samt de före detta kriminellas syn angående förloppet, från kriminell livsstil till accepterad samhällsmedborgare med en livsstil på rätt sida lagen. För att nå dit finns olika hjälporganisationer samt myndigheter som vi valt studera närmare.

4.3.1 Kvalitativa intervjuer

I *Forskningshandboken 2009*, tar Martyn Denscombe upp att kvalitativa intervjuer är lämpliga att använda när forskaren vill få en förståelse för individers uppfattningar, känslor, åsikter samt erfarenheter, precis som vi eftersträvar. Dessa faktorer stämmer även bra överens med hermeneutikens mål som innebär en djupare analys och mer detaljerad berättelse istället för några ord. Det kan även beröra känsligare frågor då dessa är mer personliga. Genom att vi som forskare är försiktiga kan respondenterna sakta men säkert diskutera mer känsloladdade områden på ett trovärdigt sätt. Vi kan få mycket användbar data när vi använder sig av intervjuer eftersom vi kan få privilegierad information (Dencombe 2009:233). Nackdelen med denna metod är att den är tidskrävande och att urvalet blir mindre tillskillnad mot en kvantitativ metod.

4.3.2 Surveyundersökning

Vår forskningsstrategi bygger på en surveyundersökning. Denna strategi innebär bland annat att vi som forskare använder oss av intervjuer och skriftliga källor. Det är ett tillvägagångssätt som innefattar empiriskforskning vid bestämd tidpunkt som har som mål att skapa en komplett och omfattande information (Denscombe 2000:13). Våra intervjuer sker ansikte mot ansikte som skapar kontakt med respondenterna i deras miljö. Svarsfrekvensen ger oss då ett övergripande perspektiv och tydliga svar till våra frågor

4.3.3 Semistrukturerade intervjuer

Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer, eftersom vi gjort en lista med fyra olika teman som vi sedan formade våra frågor med. Temana vi har använd oss av är; identitet och

bidrog till respondenten kunde få prata fritt. Svaren på våra frågor var breda så respondenten själv kunde reflektera i sina svar (Denscombe 2009:135). Vi har valt den vanligaste formen av semistrukturerade intervjuer vilket innebär en personlig intervju som innebär möte med forskare och informant. Fördelen med denna form av intervju är att vi som forskare lättare har kontroll över intervjun (Denscombe 2000:136). Vid varje intervjutillfälle har vi valt att hålla oss neutrala för att minimera vår påverkan på såväl svaren som intervjun struktur och minimera risken för att hamna i konflikt och provocera informanten då vårt val av ämne kan vara känsligt för våra respondenter (Denscombe 2000:140).

4.3.4 Gruppintervju och personligintervju

Vi har valt att både använda oss av personliga intervjuer samt gruppintervjuer. Vi gjorde två gruppintervjuer som bestod av två personer på Frivården respektive tre personer på organisationen Unga KRIS. Vi gjorde även två personliga intervjuer som bestod av före detta kriminella som är medlemmar i föreningen KRIS.

Varför vi har valt att använda oss av gruppintervju beror på att det ger oss ett bredare spektrum av människor som ger en större variation av erfarenheter och åsikter. En gruppintervju gör det möjligt för deltagarna att reflektera och diskutera över andras synpunkter. Det ger oss en ökad trovärdighet på vårt insamlade material. Nackdelen med en gruppintervju är däremot att vi inte kommer respondenterna på djupet. Det kan bli svårare att dela med sig av personliga händelser eller åsikter (Denscombe 2009:236). Därav valet av personintervjuer som ger oss en djupare inblick i respondentens upplevelser och åsikter. Det blir för oss som forskare lättare att styra intervjun samt att transkribera då det endast finns en röst att lyssna på. Nackdelen med personligintervju är att det inte ger oss en bredd av åsikter för att skapa en ökad trovärdighet på materialet (Denscombe 2009:235).

4.4 Urval

Urvalet vi valt att studera är före detta kriminella och deras väg ifrån en kriminell livsstil till att bli en accepterad samhällsmedborgare ser ut och kallas för subjektivt urval. Det innebär att vi själva valt våra respondenter utifrån vår kännedom om respondenternas situation som vi tror kan bidra med värdefull information. Fördelen med subjektivt urval är att vi som forskare kan få en närmare kontakt med respondenterna som kan vara avgörande för uppsatsen (Denscombe 2000:23). De respondenter vi har valt att intervju är medlemmar i föreningen

KRIS och Unga KRIS samt personal ifrån Frivården. Vi har valt att intervjua medlemmar i föreningen KRIS i två olika städer, för att få ett säkrare resultat, vi har även valt att göra en intervju på myndigheten Frivården i x-stad för att skapa oss en förståelse för deras arbetsprocess och hur den påverkar de före detta kriminella. På KRIS-föreningen intervjuade vi två personer enskilt. På Unga KRIS använde vi oss av en gruppintervju som baserades på tre personer. Vid intervjutillfället hos myndigheten Frivården gjordes en gruppintervju baserat på två personer.

4.5 Procedur

Vi har valt att använda oss av intervjuer som datainsamlingsmetod för att kunna ta del av respondenternas livserfarenheter. Vi har arbetat efter en subjekt relation, det har varit viktigt för oss att se våra respondenter som människor och inte bara som före detta kriminella då vi tycker att denna inställning leder till en minskad stigmatisering.

Innan intervjun började vi med att skapa frågor angående vårt ämne, vi bearbetade dessa frågor flera gånger för att skapa så öppna och övergripande frågor som möjligt. I början av vår undersökning tog vi kontakt med KRIS och Unga KRIS för att höra om de eventuellt kunde ställa upp på en intervju. Som tur meddelade dem att de gärna ställde upp på intervjuer och att det bara var att komma till dem mellan 10.00 och 18.00 på vardagar då de alltid var på plats, så vi kom överens att vi skulle ringa innan vi kom till deras lokal. Vi tog även kontakt med Frivården som gärna ställde upp på intervju och bokade en tid för intervjutillfället.

Alla respondenterna fick själva bestämma plats för intervjuerna, som alla utspelades i deras lokaler. Vi anpassade oss efter deras önskan, detta gjorde vi för att respondenterna skulle känna sig så avslappade som möjligt under intervjun, och på så sätt skapades ett bättre samtal kring ämnet. Samtliga intervjuer spelades in med hjälp av mobiltelefon och transkriberades därefter ordagrant och analyserade (Denscombe 2009:148).

Vi valde att dela upp intervjuerna mellan oss och sedan transkribera var för sig, vi ansåg att detta gav oss mer tid. Vi tycker att intervjuerna gick väldigt bra och gav en hel del användbart material. Det intervjumaterialet som vi har samlat in tycker vi har en hög tillförlitlighet då våra respondenter är vana att prata om deras livssituation situation.

Därefter sammanställde vi vårt material och bearbetade vår analys till en helhet. Vår analys är uppdelad med hinder och möjligheter och vårt resultat i jämförelse med teori och tidigare forskning. Slutligen följer en diskussion med våra egna tankar angående resultatet samt en slutsats som innefattar för- och nackdelar med arbetet samt förslag på fortsatt forskning.

4.6 Validitet och reliabilitet

Trovärdigheten i en forskning är viktig att ta hänsyn till. Vi sammanställning av data måste fakta preciseras och noggrant behandlas (Denscombe 2009:378). Vi anser att vårt material är av en hög kvalitet, då vårt insamlade material genom intervjuer är relevant för vår undersökning och svaren ger oss stor trovärdighet. Vi har utifrån våra teman noga framtagit relevanta frågor som genererar intressanta och givande svar. För validiteten har vi varit noga med att tydligt lyfta fram de relevanta svar som framkom under intervjutillfället. Vi har även varit noga med att vara öppna och hålla våra egna åsikter och tankar för oss själva, för att det inte ska påverka validiteten.

4.7 Etiska överväganden

Martyn Denscombe resonerar i sin bok *"Forskningshandboken"* om hur man ska behandla det material som man samlar in genom intervjuer och annat nedskrivet dokument. Det insamlade materialet ska inte åstadkomma svårighet för respondenterna. Han menar att man ska respektera den intima integriteten så långt som möjligt, hur långt man går i en intervju avgörs hos varje individuell person (Denscombe 2009:287). Vi anser att det bästa sättet att förhindra att samtala om känsliga områden som respondenterna vill avstå från, är att ha en kommunikation med respondenterna innan intervjun. I vår uppsats har vi arbetat utifrån respondentens fulla anonymitet, genom att inte presentera namn eller stad. Skäl till detta är att flera av respondenterna kommer från samma sociala kontakter, som gör att vi inte kan presentera respondenterna utan att röja deras identitet inom deras nätverk. Det vi även kommer att tänka på är att respektera deras integritet genom att inte ställa för påträngande frågor utifrån de forskningsetiska kraven; *informationskravet*, *samtyckekravet*, *konfidentialiteskravet* och *nyttjandekravet*.

Informationskravet innebär att vi som forskare skall informera om intervjuns struktur och upplägg samt vad vi som forskare kräver av respondenterna. Vi måste också tydliggöra information om att det är frivilligt att delta och att det insamlade uppgifter endast kommer att användas för vår forskning (Vetenskapsrådet 2002:7). Samtyckandekravet liknar sig med informationskravet. Det är frivilligt att medverka i intervjun samt att själv avgöra vilka frågor de vill svara på (Vetenskapsrådet 2002:9). Konfidentialitetskravet handlar om att alla

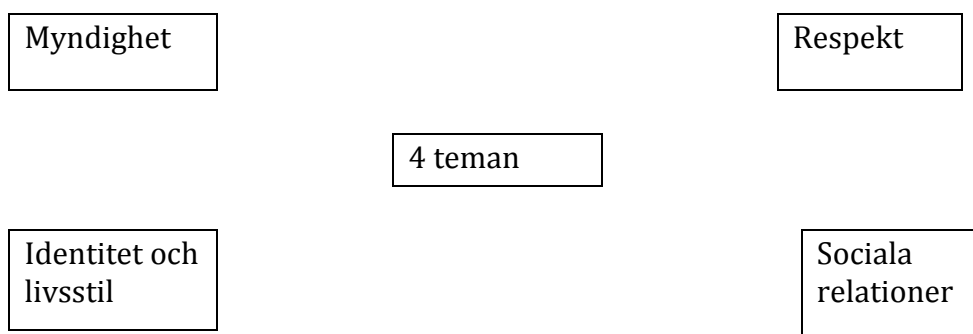
uppgifter hanteras och förvaras på ett sätt så att obehöriga inte får tillgång till det

(Vetenskapsrådet 2002:12). Vi har även tagit hänsyn till nyttjandekravet som har inneburit att uppgifterna som framkommit under intervjun används för forskningens ändamål (Vetenskapsrådet 2002:14).

RESULTAT

I denna del redovisas en sammanställning av respondenternas svar. Respondenterna har velat vara anonyma och därav kommer vi att presentera dem som Respondent 1,2,3 etc. Respondent 1 och 2 är personer utgjorde personliga intervjuer. De är före detta kriminella och medlemmar samt arbetar i föreningen KRIS. Respondent 3, 4, 5 är personer som medverkade i vår gruppintervju som är före detta kriminella och medlemmar i Unga KRIS. Respondent 6 och 7 medverkade i en gruppintervju som representerade Frivården.

Vi har valt att studera våra svar utifrån fyra teman som myndigheter, sociala relationer, identitet och livsstil och respekt. Vårt resultat har framkommit genom frågor som var kopplade till dessa fyra teman som visas här nedan. Resultatet har vi delat in i två delar, KRIS och Frivården.

5.1 FRIVÅRDEN

5.1.1 Myndighet

Kriminalvårdens arbete innebär att verkställa påföljder och göra personutredningar. Kriminalvården är uppdelad i tre delar, frivård, häkte och anstalt. Frivården är den största delen och har en genomströmning på cirka 9000 klienter dagligen under ett år.

Processen börjar med att åklagaren väcker ett åtal och skickar det vidare till tingsrätten som sedan begär en personutredning ifrån frivården. Frivården är den så kallade "röda tråden" i rättsystemet, där klienterna följs genom allt. Frivården gör personutredning innan rättegång, när någon är misstänkt för brott. Det görs då en levnadsbeskrivning, om det är lämpligare med

vård istället för fängelse, det görs även en socialutredning samt ett förslag på lämplig påföljd som exempelvis fängelse eller skyddstillsyn.

För att underlätta för den före detta kriminella återintegreras till ett konsumtionssamhälle börjar frivården med en verkställighetsplanering, som bedrivs på varje klient som har en påföljd exempelvis övervakning eller fängelse. Hela kriminalvården arbetar för att förbättra möjligheterna vid frigivning. Frivården använder sig då av olika påverkansprogram och ett bra samarbete med socialtjänst, arbetsförmedling, psykiatri och bostadsförmedling. Frivården är frivillig såvida man inte blivit dömt till det.

5.1.2 Identitet och livsstil

Klienten måste vara motiverad och bevisa det för att få den bästa behandlingen. Frivården använder sig av många motiveringsprogram. Några av de frivilliga grundprogram som används inom kriminalvården är BSF som är ett motivationsprogram, PRISM som är inriktat på missbruk, One To One inriktat på kriminalitet samt KBT ett kognitivt beteendeprogram. Det program som är lämpligast för de kriminella menar respondent 6 att: *Mycket handlar om vart klienten befinner sig. Alla klienter befinner sig olika. Men vi har väldigt mycket att erbjuda, dels både för dem som inte har bekymmer över sin egen situation eller till dem som har bestämt sig och vet väldigt väl vad dem vill göra. Så har vi allting där emellan.*

Personerna som befinner sig inom frivården är väldigt olika varandra. Respondent 6 beskriver det som att: *Det skulle kunna vara personer som ens granne eller personer som inte har någonting som är bostadslösa eller så, vi träffar alla.*

Respondent 7 ger ett exempel på hur man bryter mot lagen:

Om man tänker på rattfyllerister, grov rattfylleri är det oftast många med ordnat liv, med arbete, men dem missbrukar exempelvis alkohol och kanske kör bil när dem druckit alkohol. Eller ekonomiska brottslingar som har allting ordnat runt omkring sig men med familjer och så. Att de har förskingrat eller på annat sätt gjort något brottsligt att de hamnar i fängelse eller får övervakning.

De viktigaste faktorerna för att kunna förändra livssituationer för de före detta kriminella är viljan, att själv vilja göra en förändring. Det går inte att tvinga någon till förändring. Viktigt är också att frivården visar att de finns och stöttar klienten. Förändringen är påverkad av många processer och möten med människor. Den före detta kriminella kan uppleva olika brytpunkter

men det är en lång process som kan fortgå i flera år. Därför är många faktorer väldigt viktiga och förändras beroende på individ. Den egna förmågan att vilja blir därför extra viktig.

5.1.3 Sociala relationer

Anpassningen i samhället är svårare för före detta kriminella som suttit i fängelse och finns med i belastningsregistret. Dem har inte lika möjligheter som resterande människor i samhället. Ett program som underlättar för den yngre generationen är KRAMI. Det är ett samarbete mellan socialtjänst, arbetsförmedling och kriminalvården som försöker skapa praktik eller arbete.

Den sociala omgivningen påverkar och speciellt i unga åldrar. Oftast är det 17,18,19 åringar som inte tänker på konsekvenserna. Det lockar kanske mer att tillhöra ett gäng där fest och pengar är en vardag, istället för att tänka efter vad denna process kan leda till. Respondent 7 beskriver denna process som en funktion, där gänget uppfyller känslan av tillhörighet och respekt.

5.1.4 Respekt

Alla klienter som befinner sig inom kriminalvården behandlas likt normaliseringsprincipen. De har precis som alla övriga människor i samhället rätt till insatser. Frivården har inga bostäder eller arbete att dela ut, deras huvuduppgift handlar om stöttning och vägledning till rätt instans.

5.2 KRIS och Unga KRIS

5.2.1 Myndighet

Respondent 1 blev engagerad i Kris eftersom det skapades en känsla om välmående, känslan av tillhörighet och en känsla av att göra nytta. Respondent 1 har gjort många behandlingar för att lyckas bli drogfri. Genom att gå igenom dessa behandlingar har respondent 1 fått med sig verktyg och kunskap ifrån samhället och myndigheter. Kriminalvården har även varit en bidragande faktor till att få distans till drogerna då med tanke på att respondent 1 varit inlåst. På frågan om vad som kunde gjort annorlunda under processen anser respondent 1 att: *Det skulle vara bra om det fanns en tidigare insats, någon person som hade lyssnat på mig, någon som jag kände förtroende till när jag redan gick i skolan. Sen önskar jag att jag funnit KRIS mycket tidigare.*

Respondent 2 beskriver KRIS som en bra förening som fungerar och som hjälper människor som har det svårt genom livet. KRIS gör mycket för sina medlemmar genom bland annat utflykter och olika aktiviteter. Respondent 2 beskriver att sin före detta livssituation bestod av ett myndighetsförakt som numera har förändrats. Socialen har funnits till bra likaså frivården, de har båda lyssnat och visat respekt.

När vi gjorde en gruppintervju med tre killar på Unga KRIS ställde vi frågan på vilket sätt samhället har hjälpt dem när de har frågat om hjälp:

Respondent 3 svarade: *Inte alls, varit motgångar och krav på motprestationer som då var orimliga. De skickade mig på ett behandlingshem i x-stad där jag fick mer kontakt med andra missbrukare som gjorde att jag föll igen för missbruket och blev ännu en gång invävas i det kriminella.* Respondent 3 menar på att samhället inte har lyssnat och förstått vad man som individ behöver.

Respondent 4 svarade på frågan: *samhället har inte hjälpt mig med mitt missbruk, men det anser jag att det är delvis mitt fel. När jag fick kontakt med en socialsekreterare hjälpte hon mig i 8 månader, hon var tjattig och det var det jag behövde för att ta mig ur missbruket".* Det finns olika sätt att se på hjälpen beroende på vilket stadie du själv befinner dig i processen.

Respondent 5 svarade på frågan: *Lärarna hjälpte inte mig, många valde att blunda för hur jag mådde och kände, hur jag hade det helt enkelt. De kunde ha satt in en kontaktperson eller kurator som jag kunde vända mig till.*

5.2.2 Identitet och Livsstil

I respondent 1 livsstil är det viktigt med struktur, att veta vad som sker varje dag för att vara sysselsatt. Vilket är en stor skillnad mot förr då det inte fanns några strukturer alls. För att lyckas klara sig igenom olika problematiska situationer är det viktigt med vänner, eftersom de märker vad som är rätt och fel samt kan påpeka vad som är rätt och fel menar respondent 1.

Det som förändrade respondent 1 livssituation var uppvaknande, som han beskriver; *att göra en förändring har pågått i tio års tid men jag har alltid sökt någonting som jag inte hittat förutom när jag hittade Kris. Men det som gjorde att jag ville förändra sin livsstil var ilskan för vem jag var, vad jag gjorde mot mig själv men också mot mina vänner, var trött på kriminaliteten. Jag ville ha ett lugnare liv.*

Respondent 2 har ett liv som just nu är uppbyggt på mycket rutiner. Har ett vanligt jobb och ett socialt liv med aktiviteter och hobbyer. Har även fått tillbaka sonen. Respondent 2 beskriver sin livssituation som att: *Det var svårt att bryta den gamla livsstilen eftersom det fanns mycket rädsla, eftersom det drogfria livet var så främmande.*

Det är dock inte lika lätt för dem som har en kriminell bakgrund att skapa en bra livsstil eftersom det är svårare att få ett arbete, Respondent 2 menar på att: *vi har inte så mycket att skriva på vårt CV.* Det är inte lika populärt att skriva ut på CV om tidigare erfarenheter, att man varit kriminell.

När vi ställde frågan hur viktig det är med strukturer och rutiner svarade Respondent 3 att det är A och O. Det är jätteviktigt med rutin och struktur i samhället för att inte få ett återfall. För att inte falla tillbaka så är rutiner och strukturen väldigt viktigt i vardagen. Respondent 3 menar att: *utan struktur börjar man tänja på gränser och det kan sluta med ett återfall. Jag har strävat efter en ny livsstil genom att slutat fly och slåss och börjat ta tag i saker och pratar igenom problemen.*

Respondent 4 talar om att byta livsstil och beteende är det väldigt viktig att man umgås med rätt personer och inte med gamla kompisar. Respondent 4 menar att; *Jag har ändrat sin livsstil och är stolt över det. Förr när jag gick in i en affär kom jag alltid ut med något i fickan, vilket jag nu slutat med då reflekterar jag tillbaka och inser att det är mycket bättre det livet som jag lever idag än det livet som jag levde då*

5.2.3 Sociala relationer

Under processen att bli en accepterad samhällsmedborgare har sociala relationer förändrats Respondent 1 menar att många vänner har bytts ut och förklarar hur han gått tillväga: *Min omgivning har bytts ut, jag känner mig som en del av min familj igen som jag inte gjorde när jag missbrukade. Jag har byggt upp förtroendet till min familj igen, de litar och tror på mig.* Det sociala nätverket har även förändrats genom att Respondent 1 blivit mer social och skapat ett bredare nätverk som skapar stor betydelse i vardagen. Det sociala nätverket uppbyggnad förklarar Respondent 1 är; *Uppbyggt på människor som är bra vänner. Självklart finns de "gamla" vännerna kvar, men det finns ingen stor kontakt med dem.* Respondent 1 svarar på frågan angående om du har upplevt utanförskap i samhället på grund utav ditt missbruk? Respondent 1 anser att; *det skulle kunna vara ifrån myndigheter, men det är ju något som ändå blivit bättre genom att jag håller mig drogfri och på rätt sidan lagen.*

De sociala relationer som respondent 2 har idag är bra relationer med förtroende till varandra. Respondent 2 menar att; *Förr kunde man inte lita på de man umgicks med, då handla det att vara på sin vakt. Förr handlade det endast om att vinna själv. Idag är jag en bra pappa till sonen, förtroendet är viktigt att bygga upp igen. De sociala relationerna är väldigt viktiga och det stödet som jag fått betyder enormt mycket.*

När vi ställde frågan har din omgivning förändrats i form av sociala relationer? svarade Respondent 3: *Att när jag har missbrukade droger så hade jag och min pappa jättebra relation och anledning till det var att båda missbrukade droger. Medan relationen med mamman var bara en yttlig relation, eftersom hon inte visste riktigt vad jag höll på med och det medförde att relationen med mamman försämrades.* Respondent 4 talar att den sociala relationen har förändrats allt eftersom han har slutat med droger och kriminalitet han menar att relationen med mamman är mycket bättre och han har nästan ingen relation till sin pappa. Respondent 5 berättar att han har fått tillbaka två av hans barn som har bott i ett foster hem. Med hans andra familjemedlemmar menar han att relationen har blivit bättre, Respondent 3 talar om att han har börjat umgås med vissa av familjemedlemmarna nu: *de har till slut gett mig förtroende och börjat tro på mig igen. Min bror är den enda som jag inte umgås med på grund av gamla problem, han har inte förlåtit mig ännu.*

5.2.4 Respekt

För att känna sig accepterad av samhället beskriver respondent 1 att det behövs ett fundamentalt arbete för att kunna ta ansvar över sitt liv och betala skatt, ta körkort samt göra upp med sitt förflutna i form av skulder till bland annat kronofogden och inkasso. Även att handla rätt, att leva på rätt sida lagen och vara en förebild för andra. Det är att återupprätta respekten. På frågan om respondent 1 känner sig accepterad av samhället idag var svaret: *till viss del.* Respondent 1 beskriver att det i samhället finns fördomar som måste övervinnas.

Respondent 2 beskriver att det är viktigt att följa samhällets regler och vara på rätt sida lagen är viktigt för att känna sig respekterad. Respondent 2 beskriver kraven i samhället: *Det är svårt att uppleva kraven i samhället och ses som respekterad, det är en kamp och kommer fortgå tills jag upplevt en viss livsstil.*

Alla i respondenterna i gruppintervjun har någon gång upplevt sig stämplad och något kränkt av sin omgivning på grund av sitt förflutna. Men för att bli accepterad av samhället förklarar respondent 3 de krav som ställs på en för att kunna bli accepterad: *arbeta, ta körkort, vara laglig och göra gott tillbaka till samhället, leva ett normalt liv och på så vis blir vi mer eller mindre accepterade av samhället även om vi har en trasig bakgrund. Det kommer alltid att finnas folk som har fördomar på grund av vårt förflutna, viktigt blir det därför att förklara att jag förändrat mitt liv nu. Men för övrigt så börjar jag märka att man räknas igen. Alla människor i ett samhälle tänker olika och är olika öppna för nya tankesätt. Vissa människor ger gärna andra chanser till personer med en trasig bakgrund medan andra har svårare att acceptera att den kriminella livsstilen kan förändras.*

ANALYS

I analysdelen redovisar vi vårt resultat utifrån de teorier vi tidigare redogjort för. Vi kommer även att styrka detta med delar ifrån tidigare forskning.

6.1 Analys av resultat utifrån teorier, hinder och möjligheter

Vi kommer utifrån vårt resultat föra en analys med hjälp av teoretikerna Zygmunt Baumans teori att bli en accepterad konsument, Norbert Elias teori om Etablerade och outsiders samt Ervin Goffmans teori om stigmatisering. Dessa teoretiker kommer vi att dela in i hinder och möjligheter för att få svar på vår frågeställning. Vi kommer även delvis att styrka vårt resonemang med hjälp av tidigare forskning.

6.2 Hinder

6.2.1 Bauman

Zygmunt Bauman talar om krav och regler som finns för att bli accepterad i ett konsumtionssamhälle. De krav som ställs på människan handlar om exempelvis arbete, studier, samt kapital och som skapar en normalitet (Bauman 1999:13). Det skapas en kamp om överlevnad i samhället då normaliteten kräver att individen ska uppnå en viss nivå av konsumtion. Att konsumera innebär att tillfredsställa sina olika behov som till exempel bra bostad, möjlighet till kläder, samt uppehålla ett bra umgänge. Det är svårare för den före detta kriminella att få ett arbete och skapa någon form av sysselsättning. Detta på grund av sin tidigare bakgrund med kriminalitet tyder frivården på att det blir svårare att få jobb, då arbetsgivare kräver en CV och det råder en strukturell arbetslöshet i konsumtionssamhället. Meritförteckningen spelar stor roll då fängelse inte ses som något positivt. Det kan därför bli

lättare att falla tillbaka till den kriminella livsstilen, för att på så vis kunna uppnå de konsumtionskrav som finns i samhället.

I den tidigare forskning vi studerat samt utifrån våra intervjuer tydliggörs de största hinder för att kunna accepteras i samhället. De största hindren är precis som Bauman antyder bostad, utbildning, arbete och att bli socialt godkänd. Det som lyfts fram i vår tidigare forskning *Inför frigivningen av Birgitta Ryden- Lodi* på Stockholms Universitet är att nästan 50 procent av de personer som suttit i fängelse hade en stor önskan om att sluta vara kriminella. Men möts av stort hinder då de varken har jobb och bostad. Respondenterna på KRIS redogör för hur viktigt det är med strukturer, att ha ett arbete att gå till varje dag samt att ha dagen planerad för att inte bli sysslolös och hamna på fel bana igen. Det som Frivården lyfter fram är att viljan är ett stort hinder för att kunna återanpassas. Viljan måste finnas för att kunna skapa förändring och kunna förbättra sitt sätt att bemöta andra på ett respektfullt sätt.

6.2.2 Elias

Norbert Elias teori om *Etablerade och outsiders* beskriver den diskriminering som förekommer i samband med olika levnadssätt, normer och värderingar som finns i samhället. Denna diskriminering leder bland annat till uteslutning ifrån vissa grupper och förkastning av identitet. Det skapas en maktutövning på outsidergruppen ifrån den etablerade gruppen. Den etablerade gruppen kan ses, Bauman förespråkar en tillräcklig konsument som uppfyller de konsumeringskrav som samhället kräver. Makten utövas genom en socialkontroll så som exempelvis skvaller och umgängesförbud (Elias 1999:96-98). Elias begrepp om etablerade ses i samhället Winston Parva som individer som lever på rätt sida lagen och outsiders kan vi koppla till våra respondenter, det före detta kriminella. Precis som Elias diskuterar angående outsidergruppens lägre moral kan vi se att våra intervjupersoner tillskrivs en lägre moralisk karaktär av samhället på grund av deras tidigare kriminella handlingar. Respondenternas resonemang angående sociala relationer, beskrivs som avlägsnade ifrån sin familj och övriga medlemmar i samhället på grund av sin förflutna livsstil. I och med att det före detta kriminella handlingar inte ses som acceptabla av familj och övriga samhället och skapar därför en uteslutande karaktär, kan det bli svårare att bli fri ifrån den kriminella livsstilen och återfall till kriminalitet kan därför lättare förekomma. Den sociala relationen kan vara ett hinder vid återanpassning samhället om man umgås med personer som lever på "fel" sida lagen. Respondenterna ifrån Kris är alla överens om att man måste bryta vissa kontakter med

risken av att inte ha någon sysselsättning och ta kontakt med den gamla umgänge krets.

6.2.3 Goffman

Våra respondenter känner alla att de har upplevt stämpling, kränkning och diskriminering av sin omgivning på grund av sitt förflutna. Erving Goffman använder sig av begreppet *stigma* för att förklara denna upplevelse. Han menar att kroppsliga tecken kan ses som något kränkande i individens moraliska status. Det han menar är att vi vid första anblick studerar människor i vår omgivning och skapar oss en uppfattning om människans identitet. Detta kan både synliggöras genom blickar och andra kroppsliga tecken (Goffman 2011:9). De redan accepterade personerna i samhället utvärderar den ”nya” personerna och det är genom utvärderingen som stigmatisering sker. Det överensstämmer med de respondenter vi intervjuat som upplever sig avvisade av samhället, detta även fast de försökt att förändra livsstil. Respondenterna beskriver sig som stämplande på grund av sitt förflutna och arbetar dagligen med integrering i samhället.

6.3 Möjligheter

6.3.1 Bauman

Bauman talar hur samhällets regler skapar en normalitet genom att arbeta, studera och skapa sig en identitet. Det Bauman menar är att när normen i ett samhälle skapas, skapas också det normala genom konsumtion, näring, kläder, bostad etc (Bauman 1999:60). Därför är samarbetet med myndigheter och olika hjälporganisationer en viktig väg för att kunna skapa sig en accepterad livsstil i samhället. Det stöd som de före detta kriminella får genom myndigheter så som frivården och hjälporganisationer så som KRIS och Unga KRIS innebär riktlinjer för hur de före detta kriminella skall vägledas till att följa normer som samhället innehar, det vill säga att uppnå en normalt accepterad livsstil. Respondenterna ifrån KRIS ger ett liknade resonemang precis som Frivården angående hur det går att vinna respekt. Genom att leva ett liv med arbete, bostad, körkort och rätt sida lagen skapas en acceptans och respekt. Det skapas möjligheter att återintegreras och bli en accepterad medborgare i konsumtionssamhället. Våra respondenter talar om de krav som finns i samhället för att uppnå en respektabilitet. För att uppnå respekt behöver det som tidigare nämnt främst ett arbete, boende, körkort, visa respekt mot samhället och omgivningen, vara skuldfri samt leva på rätt sida lagen.

6.3.2 Elias

För att få tillgång till en etablerad grupp krävs det att de underkastar sig gruppens normer och även om det görs accepteras de oftast inte i samma grad som ursprungsmedlemmarna. För att tillhöra den etablerade gruppen behöver konsumtionskraven uppfyllas. Elias menar även att den självbild som den etablerade gruppen utvecklar när den har som mest makt är svår att förändra och att den etablerade gruppen därför kan bibehålla sin tro på sin gruppkarisma även om de inser att det har skett vissa förändringar. Detta innebär att det tar tid för de etablerade att anpassa sig till de villkor som gäller när den egna gruppens självbild har förändrats. (Elias 1999: xlviii)

Som tydliggörs i rapporten *Inför frigivning* skriven av Birgitta Ryden- Lodi på Stockholms Universitet att 50 procent har av de som suttit i fängelse en vilja och önskan att sluta vara kriminell och förändra sin identitet och livsstil. Precis som Frivården antyder är viljan en stark möjlighet till att förändra sin livsstil. Myndigheten Frivården och föreningen KRIS är två bra stöttepelare för att lättare kunna återanpassas i samhället. De används som både stöttepelare och vägledning för att kunna förbättra möjligheterna för de före detta kriminella.

Alla klienter som befinner sig inom kriminalvården behandlas likt normaliseringsprincipen. De har precis som alla övriga människor i samhället rätt till insatser.

Frivården samarbetar med olika myndigheter så som arbetsförmedlingen, bostadsföreningen, socialförvaltningen för att underlätta för återanpassning i samhället. För den yngre generation finns en stor möjlighet då programmet KRAMI finns. Det innebär att ungdomarna får hjälp med skriva CV, bemötandet med andra människor samt kontakt med de olika myndigheterna. För att bli en accepterad samhällsmedborgare har våra respondenter bland annat förändrat sina liv och lever nu mera på rätt sidan lagen, ändå tycker dem inte att dem är helt accepterat av samhället på grund av sin bakgrund men dem känner att det är något som ändå blivit bättre genom att följa de lagar och normer som samhället innehar. Detta kan vi koppla till Elias resonemang då han menar också på att de sociala fördomarna och de emotionella spärrarna som uppkommer genom känslan av överlägsenhet inte förändras i samma takt som exempelvis lagar och regleringar. Stigmatiseringen kan ha en sådan förlamande effekt att de underlägsna gruppernas förmåga att slå tillbaka och att mobilisera de maktresurser som de trots allt har tillgång till inte utnyttjas. Detta kan leda till att den överlägsna statusen som de etablerade har haft upprätthålls även efter att deras makt har minskat eller försvunnit. (Elias 1999: xxvii, xxix) Detta skulle kunna förklara varför våra respondenter fortfarande har svårt

att bli helt accepterat i samhället trots att de lever nu efter de regler och normer som samhället innehar.

6.3.3 Goffman

Precis som Goffman talar om värderingar gentemot andra människor, om att på ett moraliskt sätt bemöta andra gör att man blir bemött på ett passande sätt tillbaka. Goffman menar att genom anpassning till samhällets lagar och regler stigmatiseras och kategoriseras man in i det fack som symboliserar människans egenskaper. Genom att det finns en vilja till att följa och leva efter samhällets regler finns det möjlighet till att bli en accepterad samhällsmedborgare (Goffman 2011:9). En möjlighet till en förändrad livsstil sker genom ett bra socialt nätverk som bygger på bland annat förebilder som stöttepelare. För våra respondenter har det varit väldigt viktigt att förändra sina sociala relationer och acceptera sin förflutna livsstil. En förändring som sker är att förbättra sin livsstil genom att leva på rätt sida lagen och följa de normer som samhället innehar. Det innebär också att bryta kontakten med de vänner som befinner sig inom den kriminella eran och istället ersätta dessa med människor som lever på rätt sida lagen och som kan vara stöttande och förstående i olika sammanhang. Rätt socialt umgänge innebär vägledning genom samhällets normer och regler, hur man både betar sig och hanterar olika situationer.

Goffman talar om en övergångsprocess från stigmatiserad till normal. Han beskriver det utifrån tre faser. Den första handlar om att acceptera sin egen självbild och få en självuppfattning för man ses av andra. Den andra handlar om att personen accepterar sin bakgrund och lär sig hantera den. Den sista fasen handlar om att bryta de gamla mönstren och börja leva ett nytt liv. Våra respondenter talar om att man först måste acceptera sin livsstil samt alla handlingar som följs med den för att kunna göra förändring till ett normalt liv. Från att börja med stigmatisering med fördomar till att skapa sig en accepterad livsstil i form av förbättring av sociala relationer med familj och vänner. Genom att skapa en acceptans hos familj och vänner skapas även en möjlighet till ett normalt socialt liv. Att bryta sig ifrån sin kriminella livsstil och förändra sin umgängeskrets till det bättre är väldigt viktigt. Intervjupersonerna ifrån Kris har ett gemensamt resonemang angående hur viktigt det är att umgås med människor som lever på rätt sida lagen. Även Frivården påpekar möjligheten med ett bra umgänge som genererar bra stöttning och är bra förebilder. Rapporten *efter muck*

beskriver också vikten av nya sociala relationer. Att skapa sig en ny omgivning genom sysselsättning är en viktig del då det blir lättare att avhålla sig ifrån en kriminell livsstil.

Respondenterna talar om en förändring i sin livsstil, genom att lämna den kriminella livsstilen bakom sig till ett försök att bli en accepterad medborgare i samhället. I rapporten *efter frigivning* lyfter de även fram vikten av respekt gentemot andra med också mot dig själv som påverkar motivationen till att leva ett liv på rätt sida lagen. Utifrån myndigheter har förändringar skett genom många faktorer där KRIS, Unga KRIS och Frivården varit en stor hjälp. KRIS och Unga KRIS har varit ett stort stöd till de före detta kriminella genom stöttning, vägledning, socialt umgänge samt sysselsättning i form av aktiviteter och utflykter. Frivården har varit till hjälp med olika motivations och behandlingsprogram samt ett brett kontaktnät och samarbete med bostadsföreningen, socialtjänst och arbetsförmedlingen.

DISKUSSION

Som nämns i inledningen har samhället genomgått en förändring ifrån det moderna samhället till ett konsumtionssamhälle. Förändringen har utvecklats ifrån ett samhälle med moralisk arbetsdelning och sammanhållning, till ett samhälle med en utökad konkurrens mellan individerna där arbetet och kapitalet eftersträvas i allt högre grad. Samhället har blivit mer tävlingsinriktat mellan människor och skapar därav större klyftor beroende på strävan efter en hög social status.

Uppsatsens syfte var att skapa en ökad förståelse för den process genom vilken en kriminell person kan bli en accepterad medborgare i ett konsumtionssamhälle. Vi har då utgått ifrån frågeställningen som lyder följande;

Vilka hinder och möjligheter möter de före detta kriminella när de ska återintegreras i ett konsumtionssamhälle?

Vår förförståelse innan arbetets början var att vägen till en accepterad medborgare i ett konsumtionssamhälle går att uppnå, men vägen dit skulle vara svår. Vi hade även en fördom att en gång kriminell, alltid kriminell. Vi har fått det motbevisat att det går att förändra synen hos människorna i samhället. Men som sagt, vägen dit är lång och kräver för de före detta kriminella en öppen syn, att spela efter samhällets regler, att vara på rätt sida lagen och ett förtroende samt respekt för medmänniskorna. På frågan om *vill vi integrera de stämplande kriminella i ett konsumtionssamhälle?* blir vårt svar att det bästa för vårt samhälle är att

integrera de före detta kriminella för att förändra synsättet och motverka fördomar *som en gång kriminell alltid kriminell*. Genom att vi tillåter återintegrering av det före detta kriminella tror vi att gemenskapen och respekten i samhället kan förbättras.

För att få ett strukturerat svar av vår frågeställning har vi använt oss av fyra teman, myndighet, respekt, sociala relationer samt identitet och livsstil.

Det kvalitativa tillvägagångssätt anser vi har varit till stor hjälp för vårt arbetes tillförlitlighet.

Intervjupersonerna har spelat stor roll i vårt arbete genom att dem delat med sig av deras livserfarenheter samt arbetsuppgifter. Detta har förändrat vår syn till att se bortom fördomar och istället se möjligheter genom förändring av livsstil till ett accepterat beteende. Vårt urval i form av KRIS, Unga KRIS samt Frivården gav oss två olika perspektiv angående hur återanpassning i samhället fungerar. De två olika perspektiven är en myndighets syn och en före detta kriminells upplevelse för återanpassning. Vårt val av urval har vi varit väldigt nöjda med eftersom det gett oss en större bredd på vårt empiriska material.

Valet av våra respondenter gjordes utifrån svårigheten att finna före detta kriminella personer. Vi hade dålig kännedom om vart vi skulle vända oss för att hitta dessa personer och därav valet av medlemmarna i organisationen KRIS. Genom dessa medlemmar har vi fått mycket bra och relevant information. En nackdel med att vi intervjuade personer som är medlemmar i föreningen KRIS är att det fortfarande har pågående stöd av föreningen och inte står på egna ben, vilket ger oss en minskad bild av samhällets övriga hjälpmedel. Därav valet av Frivården som gav oss en kompletterande inblick av andra hjälpinsatser.

Valet av gruppintervju och personligintervju gav oss ett trovärdigt och kompletterande resultat som vi är nöjda med. Som vi tidigare nämnt i metodkapitlet finns det både för- och nackdelar med gruppintervju och personligintervju. Vi valde därför att använda oss av båda tillvägagångssätten eftersom de kompletterar varandra och ger oss både djupare och bredare information. Vilket vi i efterhand anser har varit ett bra val som har gett oss trovärdig information.

Resultatet av vårt arbete visar att det är viktigt att göra en stor livsförändring om det ska gå att bli en accepterad medborgare. Det våra respondenter har framfört är att de måste genomgå många faktorer för att kunna leva som accepterad i samhället. De största förändringarna handlar om att skapa nya sociala relationer, som att exempelvis umgås med rätt personer. Att skapa ny struktur och sysselsättning har varit en väldigt viktig del i deras process för att inte

falla tillbaka i det gamla kriminella beteendet. Det är också viktigt att motivationen och viljan finns till förändring och visa det övriga medborgarna respekt och förtroende.

Myndigheter som Frivården och förningen KRIS samt Unga KRIS har varit en stor betydande roll för våra respondenter. Arbetet som det bidrar med är en vägledning, stöd och motivation till rätt sida lagen. De arbetar båda utifrån normaliseringsprincipen, att alla har rätt till insatser och den hjälp som individen behöver för att skapa en välmående livsstil.

Något som gjorde oss positivt överraskade var den starka viljan som respondenterna hade till att förändra sin livssituation, att gå ifrån en kriminell livsstil där de känner tillhörighet och övergå till ett liv som blir totalt främmande, där det finns nya regler och lagar att följa.

Om vårt projekt skulle utföras ännu en gång anser vi att det skulle behövas fler respondenter i form av ett större utbud av myndigheter såväl föreningar, för att skapa ett bredare resultat. Varför vi inte gjorde det beror på begränsad plats i arbetet och tidsbrist. Vi tror även att fler tidigare forskningsprojekt skulle kunna studeras och generera mer kunskap.

Det vi lärt oss av denna forskning är betydelsen av intervjuerna. Att studera frågorna väldigt noggrant innan intervjutillfället så att alla frågorna är relevanta och täcker alla svar.

Framtida forskning skulle kunna vara att följa upp våra respondenter och studera djupare hur deras livssituation ser ut vid ett senare tillfälle. Om de fortfarande håller sig på rätt sida lagen och följer de normer som samhället innehar. En annan framtida forskning skulle kunna vara en djupare förståelse kring ett av våra teman för att skapa en ökad och djupare förståelse.

Det skulle också vara intressant att följa en före detta kriminells process från kriminell livsstil till en accepterad samhällsmedborgare. Att följa processen utifrån myndigheter så som frivården samt även den individuella processen så som vilja och motivation.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

- Bauman, Z. (2008) *Konsumtionsliv*. Daidalos AB
- Bauman, Z. (2002) *Det individualiserade samhället*. Daidalos AB
- Bauman, Z. (1999) *Arbete, konsumtion och fattigdom den nya fattigdomen*. Daidalos AB
- Boglund, A. (2009) *Kapital, rationalitet och social sammanhållning*. Norstedts Akademiska Förlag
- Denscombe, M (2009) *Forskningshandboken*. Studentlitteratur AB Lund
- Denscombe, M (2000) *Foskningshandboken*. Studentlitteratur AB Lund
- Elias, N (1999) *Etablerade outsiders*. Arkiv Förlag
- Gadamer, H (1997) *Sanning och metod*. Daidalos AB
- Goffman, E (2011) *Stigma, en avvikande roll och identitet*. Norstedts Akademiska Förlag
- Ödman, P (2007) *Tolkning, förståelse, vetande*. Norstedts Akademiska Förlag

Artiklar

- Beun (2005). Vägen Ut, *Svensk handel kritisk till kriminalvårdens resultat*, nr. 1 sid 9.
- BRÅ (1998) *Frigivning ifrån Fängelse*. Sid 6
- BRÅ (2000) *Från anstalt till livet i frihet*. Delrapport 1
- Lodi, B (2005) *Rapport Inför frigivningen*. sid 11, 14
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* sid 7

Internet

http://www.bra.se/download/18.cba82f7130f475a2f1800018667/2001_2_efter_muck.pdf

2012-04-18

www.battrefrigivning.nu
2012-04-15 kl 15:00

http://www.diskriminering.se/?page_id=25 2012-02-10

<http://www.kris.a.se>

2012-04-15 16:00

<http://www.kris.a.se/?p=start.php> 2012-04-19 09:00

<http://www.kriminalvarden.se/sv/Frivard/Om-frivard/>

2012-04-16 11:29

<http://www.ne.se/diskriminering> 2012-03-27 kl 10:55

<http://www.ne.se/diskriminering>

2012-04-16 11:36

<http://www.ne.se/identitet/209858>

2012-04-16 11:40

<http://www.ne.se/livsstil>

2012-04-16 11:47

<http://www.ne.se/sok?q=relation>

2012-04-16 11:52

<http://www.ne.se/social>

2012-04-16 11:53

<http://www.ne.se/sok?q=respekt>

2012-04-16 11:59

<http://www.ne.se/kriminell>

2012-04-18 11:00

http://www.ne.se/aterfall-i-brott?i_h_word=aterfall

2012-04-18 11:03

<http://www.ungakris.se/?p=omoss> 2012-04-19 10:00

BILAGA 1

Intervjufrågor KRIS och Unga Kris

- 1: Hur beskriver du dit tidigare liv?
- 2: Hur kom det sig att du engagerade dig i K.R.I.S.? Kan du berätta vad K.R.I.S är för något?
- 3: Hur beskriver du din nuvarande livssituation?
- 4: Vilka förväntningar har du på dit engagemang i K.R.I.S.?
- 5: Vilken händelse ledde fram till att du började reflektera över din livssituation?
- 6: På vilket sätt har samhället hjälpt dig när du har frågat om hjälp?
- 7: Hur viktig har det varit för dig att ha en bra relation med olika myndigheter för att ta dig ur en kriminell livsstil?
- 8: Hur viktig är det med strukturer och rutiner för dig?
- 9: Hur var det för dig att börja en ny livsstil?
- 10: Vad behöver du uppnå för att känna dig accepterade samhällsmedborgare?
- 11: Har din omgivning förändrats i form av sociala relationer?
- 12: Kan du beskriva på vilket sätt du har strävat efter för att kunna byta dit beteende?
Exempelvis hur du bete dig i en problematisk situation, hur du löser det etc.
- 13: Hur lyckas du stå emot att falla tillbaka i gamla beteendemönster?
- 14: Känner du dig accepterad av samhället?
- 15: Har du upplevat utanförskap i samhället på grund av din tidigare livsstil?
- 16: Vad anser du att kunde gjorts annorlunda för att kunna förbättra möjligheterna för människor som vill lämna sin kriminella livsstil och starta ett liv på rätt sida lagen?

BILAGA 2

Intervjufrågor Frivården

1. Kan du beskriva frivårdens verksamhet?
2. Vad gör ni för att underlätta för före detta kriminella att komma tillbaka till samhället?
3. Vad innebär det för era klienter att vara hos er?
4. Hur ser livssituationen ut för era klienter?
5. Vad anser ni är det viktigaste faktorerna för att förändra livssituationen hos era klienter?
6. Anser ni att det finns fördomar gentemot era klienter i samhällslivet?
7. Vad tror ni att före detta kriminella behöver göra för att kunna bli en del av samhället? Arbete? Familj? vänner? Strukturer?
8. Vad tror ni är den största förändringen, i processen från att vara kriminell till vanlig samhällsmedborgare?
9. Vad tror ni kan göras annorlunda för att kunna förbättra möjligheterna för människor som vill lämna sin kriminella livsstil och starta ett liv på rätt sida lagen?
10. Vad anser ni är det svåraste med att få de före detta kriminella på rätt sida lagen?
11. Hur viktigt är det att skapa en bra relation med olika myndigheter för att kunna ta sig ur en kriminell livsstil?
12. Vad tror ni är viktigt för att inte hamna tillbaka i gamla beteende mönster?